

Pauliina Hannuniemi

Dinosauruksen luu

Kaksi tapaa kertoa yksi tarina

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Pauliina Hannuniemi Dinosauruksen luu - Kaksi tapaa kertoa yksi tarina 29 sivua 26.04.2013
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Viestinnän koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Graafinen suunnittelu
Ohjaaja(t)	Lehtori Juha Pohjola
<p>Opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen opinnäytetyö, joka esittelee satukirjan syntyprosessin. Työ on tehty itsenäisesti ilman tilaajaa tai yhteistyökumppaneita.</p> <p>Opinnäytetyössä tutkitaan, miten kuvittaa satu, joka ei kuvaile tapahtumia tai miljöötä vaan perustuu kahden henkilön väliseen dialogiin. Työssä käydään läpi satukirjan tekoprosessi aina sadun kirjoittamisesta sen kuvittamiseen, taittoon ja painokuntoon saattamiseen.</p> <p>Opinnäytetyö painottuu käsittelemään satukirjan sisältöä ja symboliikkaa niin kuvituksen kuin kirjoitetunkin sadun takana. Sadun ja kuvituksen yhtymäkohtia pohditaan, esitellään kuvituksissa käytetty tekniikka, sekä pureudutaan kuvittajan kohtaamiin ongelmiin kuvakerronnallisissa ratkaisuisissa. Opinnäytetyössä käydään läpi myös taittoratkaisut, perustellaan typografiset valinnat ja työn visuaalinen ilme.</p> <p>Satukirja on tarkoitettu lapsille aikuisen kanssa luettavaksi, sekä kaikille kuvakirjoista ja kuvituksista kiinnostuneille. Satukirja voi toimia myös opettavaisena kertomuksena maailman tilasta ja uhanalaisten eläinten mahdollisesta tulevaisuudesta.</p>	
Avainsanat	satukirja, kuvitus, kirjagrafiikka

Author(s) Title	Pauliina Hannuaniemi The Dinosaur Bone - Two Ways to Tell a Single Story
Number of Pages Date	29 pages 26 April 2013
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Media
Specialisation option	Graphic Design
Instructor(s)	Juha Pohjola, Lecturer
<p>The Thesis is a functional study, and it presents the production process of a storybook. The work was done independently, without partners or subscribers.</p> <p>The focus lies on how to illustrate a fairy tale that does not describe the events or milieu, but is based on a dialogue between two people. The thesis goes through the process of making a storybook all the way from writing and illustrating to layout and printing.</p> <p>The thesis focuses on dealing with the content and the symbolism behind the artwork and the written story. The Author discusses the parts where illustrations and the written story are joined, introduces the technique behind the illustrations and digs in to the problems an illustrator may confront. The layout solutions, justifying the typographic choices and the visual expression of the product are also described and analyzed in detail.</p> <p>The storybook is designed for children to read with an adult and for all the people that are interested in picturebooks and illustrations. The storybook can also serve as an educational story about the world and the possible future of the endangered species.</p>	
Keywords	storybook, illustration, book graphic

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1 Tarina	2
1.1 Alkukankeus	2
1.2 Lopullisen sadun kirjoittaminen	2
1.3 Sadun sisältö	3
1.4 Dinosauruksen luu.....	5
2 Kuvitus	7
2.1 Esikuvat.....	7
2.2 Tekniikka.....	10
2.3 Hahmot.....	13
3 Kuvakerronta	15
3.1 Kuvien symboliikka.....	15
3.2 Kuvakerronnan ongelmia.....	17
3.3 Kuvan ja sadun rinnakkaiselo.....	21
4 Taitto ja typografia.....	23
4.1 Sidosasu.....	23
4.2 Kirjasinvalinnat	24
4.3 Taitto	26

5 Yhteenveto	29
Lähteet.....	30
Kuvalähteet	32

1 Johdanto

Hain graafisen suunnittelun koulutusohjelmaan ainoastaan siitä syystä, että koulun sivuilla kerrottiin graafisten suunnittelijoiden pystyvän työskentelemään kuvittajina. Olen aina ollut innokas piirtäjä ja ajatus siitä, että voisin tehdä kuvia työkseni tuntui hyvin houkuttelevalta. Totuus alan monimuotoisuudesta ja kuvittajien ammattikunnan marginaalisuudesta aukeni minulle pian, mutta silti koko koulutukseni ajan oli selvää, että tulisin tekemään opinnäytetyökseni jonkinlaisen kuvakirjan.

Olen lukioikäisenä harrastanut erilaisten tekstien kirjoittamista ja tekstityyliä kokeilemisesta aina runoista proosaan ja pakinoihin. Jossain vaiheessa menetin inspiraationi kirjoittamista kohtaan, sillä kykyni eivät vastanneet odotuksiani. Minulla ei ollut inspiraatiota, tahtoa tai tunteen paloa opetella uutta, joten pikkuhiljaa kyllästyin entiseen, paikoilleen jämähtäneeseen tyyliini ja lopetin kirjoitusharrastuksen kokonaan - kunnes päätin, etten käyttäisi jonkun muun kirjoittamaa valmista tarinaa opinnäytetyötäni varten, vaan kokeilisin, kuinka fiktiivisen tarinan luominen onnistuu vuosien tauon jälkeen.

Opinnäytetyössäni käyn läpi perinteisiä kuvakerrontanormeja rikkovan satukirjan tekoprosessin itse sadun kirjoittamisesta sen kuvittamiseen ja painokuntoon saattamiseen. Ensimmäisessä kappaleessa pureudun sadun kirjoittamiseen ja motiiveihin tarinan takana. Toisessa kappaleessa perustelen tekemäni kuvitusratkaisut. Kolmannessa kappaleessa valotan symboliikkaa niin kuvan kuin tekstinkin takana. Sivuan myös ongelmia, joita kohtasin sekä kirjoittaessani satua että tehdessäni kuvituksia ja taittoa. Neljännessä kappaleessa perustelen satukirjan typografiset ratkaisut.

En tiedä, haluanko työskennellä kuvittajana, mutta työ kirjagrafiikan ja erityisesti kuvakirjojen parissa houkuttelee. Luulen siis, että kokemus kokonaisen kirjan taittamisesta aina painovalmiiksi tuotteeksi auttaa minua etenemään valitsemallani uralla.

1 Tarina

1.1 Alkukankeus

Ensimmäinen satuni kertoi pikkutyöstä, joka hukkaa lempinukkensa. Satu oli hyvin selväkaarinen aina alun ilosta keskivaiheen epätoivoiseen ahdinkoon ja lopussa koittavaan yllätykseen ja onneen. Minulla oli vaikeuksia niin aihevalinnan kuin kirjoitustyylinkin kanssa: pikkutyttö ja hänen nukkensa päähenkilöinä kertoivat selvästi tekstin puhuttelevan lapsia, mutta ehkä aiheen synkkyudesta juontuva depressiivinen kirjoitustyyli tuntui koskiskelevan varttuneempia lukijoita. Koetin muuttaa kirjoitustyyliäni lapsiystävällisemmäksi, mutta tunsin seilaavani täysin vierailta vesillä ja pelkäsin tekstin kompastuvan omaan nilkkaansa pelkistettyine, kliseisine ja jopa liian pehmeine sanankäänteineen, joilla yritin keventää tarinan ilmapiiriä. Loppujen lopuksi kuitenkin halusin luoda teoksen, johon jälkeinpäin pystyisin olemaan tyytyväinen.

Ensimmäinen aloittamani satu ei houkutellut minua jatkamaan siitä huolimatta, että olin suunnitellut sen tarkasti etukäteen. Mielessäni alkoi kyteä ajatus toisesta tarinasta, mutta päätin tekeväni sadun valmiiksi vain valmiiksi saamisen ilosta. Ajatus uudelleen aloittamisesta tuntui raskaalta ja riskialttiilta, olinhan jo tehnyt taittopohjan ja valmiita kuvituksia tarinaani. Varmuuden uuden tarinan aloittamiselle kuitenkin antoi se, kun sattumalta päädyin selaamaan Theseus-verkkopalvelun opinnäytetöitä, ja luin työn, jonka toiminnallinen osuus oli satukirja. Sattumalta tässä satukirjassa oli pohjimmiltaan samanlainen - tosin erilaisilla henkilöillä - kerrottu tapahtumaketju kuin omassa tarinassani. En halunnut herättää minkäänlaisia epäilyksiä plagioinnista, joten päätös aloittaa uusi satu oli selvä.

1.2 Lopullisen sadun kirjoittaminen

Aloittaessani kirjoittamisen alusta ajattelin asioita, jotka liikuttivat minua silloin kun olin lapsi. Näitä olivat muiden muassa dinosaurukset, avaruus ja taivaankappaleiden liikkeet. Sadun tyttö ei ole verrattavissa minuun, mutta muutamat kokemukset olen lainannut lapsuudestani ja silloisista uskomuksistani. Isäni työn puolesta reissasimme jonkin verran maailmalla ja kerran olimme Karibianmeren rannalla Aruballa ja Curacaolla, jossa yöt olivat pimeitä, kirkkaita ja lämpimiä. Iltaisin istuimme bungalowimme kuistilla ja kertoi-

lin tähtitaivaalle osoitellen tarinoita Sukupuutto-nimiseen maailmaan asteroidin mukana menneistä dinosauksista. Karibianmeren rannalta löytyi simpukankuorien lisäksi kuivuneita korallinkappaleita, jotka lapsen mielikuvituksella muuttuivat esihistoriallisten petojen luiksi.

Toista satua aloittaessani päätin olla tyystin piittaamatta siitä, kuka olisi tarinan mahdollinen lukija. Aloitin kirjoittamiset puhtaasti ajatuksen virralla. Tiesin, että tajunnanvirrasta puhuttaessa kaunokirjallisen tekstin yhteydessä liikutaan heikoilla jäillä, mutta luotin siihen, että saatuani kirjattua mieleeni putkahtaneita ajatuksia ylös kykenisin muovaamaan niistä suhteellisen rationaalisen kokonaisuuden. Pian huomasinkin tajunnanvirran jäävän vähemmäksi, kun tarinan raamit alkoivat hahmottua. Pian kirjoitinkin täysin rationaalinen draaman kaari mielessäni.

Vaikka en ajatellut mahdollista kohderyhmää kirjoittaessani satua oli minulle selvää sen valmistuttua, että sitä tulisivat lukemaan noin kymmenvuotiaat tai sitä hiukan nuoremmat tai vanhemmat lapset. Olin taas huolissani siitä, onko käyttämäni kieli liian vaikeaselkoista nuorille lukijoille. Kirsi Kunnas kuitenkin kertoo Suomen Kuvalehden haastattelussa, että lapsi tarvitsee monimutkaisia lauserakenteita ymmärtääkseen, että elämässä on eri värejä ja sävyjä sekä oppiakseen itse kieltä (Kylänpää 2012).

1.3 Sadun sisältö

Kirjoittamani satu ei ole perinteinen satu siinä mielessä, että siinä ei ole vastakkainasettelua hyvän ja pahan välillä. Yleensä saduissa kaikki on mustavalkoista ja hahmot ovat kärjistetysti jotakin: yksi veli on tyhmä, toinen älykäs, yksi sisar on hyvä ja ahkera, toiset pahoja ja laiskoja. (Bettelheim 1998, 17).

Kirjoittamaani satua voidaankin kutsua amoraaliseksi. Amoraalisissa saduissa ei jyrkillä vastakkainasetteluilla ole sijaa eikä niiden tarkoituksena ole saada lasta valitsemaan hyvän ja pahan välillä, vaan niiden takana on ajatus rohkaista lasta ja saada hänet uskomaan, että kaikkein vähäisinkin voi onnistua elämässä. Opetuksena on se, että ihminen voi ottaa elämän vastaan ja selviytyä sen aiheuttamista vaikeuksista. (Bettelheim 1998, 18.)

Nimesin tarinan Dinosauruksen luuksi. Luu, eli koralli, toimii indikaattorina tapahtumien kululle ja näin ollen se on tarinan keskeisin elementti.

En kokenut tarpeelliseksi nimetä hahmoja tai kertoa heidän keskinäisestä suhteestaan muuta kuin sen, että he ovat naapureita. Kertojan identiteetti jää täysin hämärän peittoon, mutta tarinan kannalta esittelyllä ei olisi ollut mitään merkitystä. Hän täyttää roolinsa salaperäisenä maailmanmatkaajana, jonka eräältä reissulta tuotua tuliaista koskeva valehtelu sysää naapurissa asuvan pikkutytön kiinnostumaan enemmän luomakunnasta.

”Nykyään vieläkin enemmän kuin menneinä aikoina lapsi tarvitsee rohkaistuakseen vertauskuvaa yksinäisestä ihmisestä, joka kaikista vaikeuksista huolimatta kykenee luomaan merkitseviä ja tyydytystä tuottavia suhteita maailmaan ympärillään.” (Bettelheim 1998, 19.) Sadun päähenkilö, tyttö, ei ole useiden muiden pikkutyttöjen tavoin kiinnostunut nukkeleikeistä tai söpöistä eläimistä siinä mielessä kuin lapset yleensä ovat. Hän pitää dinosauruksista, pohtii sukupuuttoon kuoleminen lopullisuutta ja on huolissaan siitä, ettei elämässään ehdi kohdata kaikkia niitä olentoja, joiden elintilaa nykyihmisen teot syövät.

Sadun keskeisimmässä teemassa onkin kyse ympäristönsuojelusta. Jussi Omaheimon mukaan, satu on aina aikansa lapsi ja ottaa usein kantaa yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Esimerkiksi Peppi Pitkätossun perhemalli oli hyvin vallankumouksellinen ja Muumien maailma yhteiskuntakriittinen. (Omaheimo 2010, 28). Katsoin siis asiakseni tarttua aiheeseen, joka on nykyään entistä enemmän tapetilla ilmastonmuutoksen myötä: eläinlajien elintilan pieneneminen niille suotuisien olosuhteiden muuttuessa ja siitä kumpuava huoli eliöiden lopullisesta katoamisesta maapallolta.

Halusin tarinankerronnan olevan mahdollisimman objektiivista ja esittää asiani niin, että lukija voi itse löytää siitä tarkoituksen. Välttelin kaikin tavoin antamasta neuvoja, osoittelemasta sormella tai kertomalla ympäristönsuojelullisia elämänohjeita, mikä omalta osaltaan saattoi tehdä tarinasta kiireiselle lukijalle vaikeasti hahmotettavan kokonaisuuden. Vaikka jotkin asiat sadussani jäivät vähemmälle perustelulle, luotan siihen, että ihmis mieli kykenee jopa tiedostamattaan täyttämään tarinan mahdolliset aukot ja luomaan käyttämälleni symboliikalle merkityksen. Itse olen lukijana vierastanut proosassa kirjoittajan tapaa selittää kaikki niin tarkasti, ettei lukijan päättelykyvyille jää sijaa. Sen sijaan

haluan, että kirjoittaja tietää, mitä hakee takaa, mutta jättää tahallaan lukijalle pähkinöitä purtavaksi. Vähäeleinen ja liikoja selittelemätön teksti luo onnistuessaan mystiikan ilma-
piirin. Teos myös elää kauemmin lukukokemuksen jälkeen ja säilyttää uudelleenluetta-
vuusarvonsa uusien ahaa-elämysten takia.

Bettelheimin mukaan nykyajan sadun helmasynti on se, että lapselle yritetään esittää todellisuus aurinkoisena, sellaisena, jonka luullaan vastaavan lapsen toiveita. Hänen mukaansa tällainen yksipuolinen suhtautuminen ruokkii mieltä yksipuolisesti, eikä ole hyväksi esittää, että todellinen elämä olisi vain aurinkoista. (Bettelheim 1998, 15.) Oma satuni on tarkoitettu luettavaksi lapselle niin, että hänellä on aikuinen selittämässä vaikeilta tai hämmentäviltä tuntuvat asiat. Lapsi ei ehkä ymmärrä ympäristönsuojelullista aspektia sellaisena kuin se sadussa tarjotaan, vaan hän tarvitsee tulkinta-apua, mikäli siis hän kokee sitä haluavansa. Kuvittelisin kuitenkin nuorekin lukijan ymmärtävän Sukupuutto-maailman korostetun kaukaisuuden todella tarkoittavan sitä, että kerran sinne kuljettuaan paluuta ei ole, eivätkä sukupuuttoon kuolleet eläinlajitkaan enää synny takaisin maapallolle.

Bettelheim moittii sitä, miten nykyaikaiset sadut välttävät kaikenlaisia eksistentiaalisia ongelmia, vaikka lapsi tarvitsee sadun luomia symbolisia viitteitä käydäkseen käsiksi kohtaamiinsa ongelmiin. (1998, 15.) Tällaiseksi ongelmaksi voisin väittää opinnäytetyös-
säni esiintyvää eläinlajien sukupuuttokuolemaa. Kiltit ja turvalliset sadut eivät puhu esimerkiksi kuolemasta, vaikka sadun pitäisi laittaa lapsi kohtaamaan elämän ja ihmisenä olemisen perusehdot kasvaakseen turvalliseen aikuisuuteen. (Bettelheim 1998, 15.)

En elättele toiveita siitä, että tarina panisi alulle kollektiivisen asennemuutoksen. Haluan kuitenkin herätellä ajatusta, että kiinnostumalla nykyisestä luonnontilasta ja tekemällä elämässään ratkaisuja asettaen tulevaisuuden etusijalle voi olla osallisena säästämässä jotain globaalisti arvokasta.

1.4 Dinosauruksen luu

Naapurissani asui melkein seitsenvuotias tyttö, jolle kerran toin matkaltani rannalle ajau-
tuneen kappaleen korallia ja kerroin sen olevan dinosauruksen luu.

Tyttöä kiehtoi se, mihin liittyi menneisyyden tai tutkimattomuuden mysteeri, tosin usein hän ymmärsi asiat omalla tavallaan. Hänen puheissaan toistui aika ajoin tähtientakainen maailma nimeltä Sukupuutto, jonne dinosaurukset olivat kuollessaan matkanneet suurella asteroidilla. Maapallolle ne olivat jättäneet vain luita muistoiksi itsestään. Minä tykkäsin ajatella samoin.

Tänään hän tuli luokseni korvat luimussa ja kun tiedustelin siihen syytä hän kertoi, että oli saanut kuulla minun valehdelleen tuliaisestani. Hän ojensi korallinpalaa minua kohti. Kieltäminen ei tullut kysymykseenkään, mutta häpesin. Selitin, miten olin vilpittömästi ollut innoissani ajatellessani siitä, miten iloiseksi naapurini olisi tullut dinosauruksen luusta.

Tyttö myönsi ilahtuneensa: ihan kuin käsissä olisi ollut kaikki menneisyyden miljoonat vuodet meidän ja dinosaurusten välissä. Pettymys oli kuitenkin ollut suuri totuuden paljastuttua. Tympeästi se leijui edelleen välillämme, kun tyttö silitteli kuin huomaamattaan korallin kuoppaista pintaa. Yritin keksiä keinoa, jolla pelastaa itseni pinteestä.

Teoriani oli kaukaa haettu, mutta esitin sen hänelle silti: kaikki vesi maapallolla oli yhtä vanhaa kuin planeetta itse. Koralli oli elänyt samassa vedessä, jota dinosaurukset olivat juoneet, jossa ne olivat jopa asuneet. Voisiko olla, että siinä eli vielä muisto vuosien takaa?

Tyttö katseli korallia, pyöritteli sitä käsissään ja pidätti henkeään. Hän huokaisi sitten kuin koettaen tavoittaa jonkin unohdetun tuoksun tai aavistuksen siitä, mitä korallia huuhtonut merivesi tiesi menneistä ajoista. Sitten hän totesi, kuin tehden asian todeksi itselleen, ettei koskaan tulisi näkemään dinosaurusta. Yllätyksekseni hän jatkoi listaa: pussihukka, drontti, jaavantiikeri, mummatti, se seeprannäköinen, mikä se nyt oli - kvagga! Kaikki tavoittamattomissa sen vaelluksen takana, jonka Sukupuuttoon kuoleminen lopullisuus vaati.

Hetken päästä hän halusi otsa kurtussa tietää, kuolivatko eläimet vielä Sukupuuttoon. Tylsästi vastasin myöntävästi. Jos niillä ei ollut ruokaa, tilaa elää tai tarpeeksi samanlaisia kumppaneita... tyttö keskeytti minut kysymyksellään: voiko ihminen kuolla Sukupuuttoon?

Miksipä ei, mutta taas vastoin odotuksini naapurini näytti saaneen lohtua vastauksesta. Ehkä hän oli odottanut, että ihmisen määränpää kuoleman jälkeen oli ilman valinnan vapautta jokin toinen; ehkä hän oli ajatellut, ettei lajimme perimään oltu kirjoitettu reittiä sinne, missä Sukupuuton kaukainen maailma sijaitsi. Nyt hän saattoi odottaa, että oli vielä mahdollisuus nähdä kaikki asteroidin viemät olennot muuallakin kuin kirjojen kuvissa.

Tytön kasvot olivat silenneet, mutta tunsin ettei hänen mielensä ollut tyyni. Pian hän halusikin tietää, onko Sukupuuttoon pakko kuolla, miten voisi asettua poikkiteloin niin, että tie sinne katkeaisi? Kaikesta huolimatta määränpää olisi pitkän ja mutkikkaan matkan takana, varsinkin ihmisen kuljettavaksi.

Jouduin myöntämään tehtävän olevan lähes mahdoton. Toivotonkinko? Siitä en olisi niin varma. Ehkä olisikin tavoiteltavampaa saada pidellä käsissään kaikkia tulevia miljoonia vuosia kuin niitä jo menneitä. Tyttö oikaisi ryhtinsä, puristi korallin nyrkkiinsä ja puhalsi siihen: henkäys puhdistamaan pois menneen. Muistutukseksi ymmärryksestä, joka kantaisi läpi vuosien.

Kohta naapurini kulmat kuitenkin kurtistuivat kuin syyllisyydestä ja hän sanoi yhä tahtovansa oikean dinosauruksen luun. Hän oli kerran nähnyt, kun televisiossa nainen oli siittänyt kivettynyttä selkänikamaa. Olin valheestani velkaa, joten lupasin hakea sellaisen hänelle. Vaikka asteroidilla matkani taittaen.

2 Kuvitus

2.1 Esikuvat

Hain kuvamaailman inspiraatioksi graafisia, yksinkertaisia mutta kuitenkin maalauksellisia esikuvia. Yksi pitkäaikainen suosikkini on japanilainen, pääasiassa musteilla työskentelevä kuvittaja Yoshida Yoshitsugi, joka esiintyy Internetissä nimimerkillä Sekitou. Hänen kuvituksensa koostuvat usein monokromaattisista väripinnoista, miljööstä, joka ei aina tottele totuttuja normeja ja ihmis- ja eläinhahmoista, jotka tuntuvat säteilevän valoa (kuva 1). Vaikka Yoshitsugin kuvitukset ovat cut-out -tyylisiä, ovat ne silti selkeästi maalattuja laveerattuine pintoineen. Eritoten dinosauruksen luurankohahmo hohtavan

Kuva 1. Yoshida Yoshitsugin paperinukkemainen hahmo hohtaa taianomaisesti öisessä kaupunkikuvassa.

Kuvat 2. Aleksander Lindebergin kuvituksissa syvyys tulee esille hienovaraisesti. Kuva ei näytä litteältä, vaikka esimerkiksi kaikki hahmot ovat väritykseltään samanarvoisia. Mitä kauemmas kuvassa mennään, sitä vähemmäksi käyvät yksityiskohdat ja tämä luo kuvan syvyysvaikutelman.

Kuva 3. Muumihahmojen hienovaraiset eleet ja ilmeet tuovat esille hahmojen persoonallisuuden.

sumun ympäröimänä on saanut paljon vaikutteita Yoshitsugin töistä, mutta viehätys paperinukkemaiseen tyyliin näkyy selkeästi muissakin kuvituksissani.

Samaa paperinukkemaista - joskin hieman edellistä rosoisempaa - tyyliä edustaa suomalainen Aleksander Lindeberg (kuva 2). Pääasiassa tutkiskelin hänen tekemiään kuvituksia kirjassa Venäläisiä kansansatuja (2008), joissa valkoista, negatiivista tilaa käytetään hyväksi esimerkiksi syvyysvaikutelma luotaessa tarkoin harkitun sommitelman kautta.

Kolmantena suurena esikuvanani pidän Tove Janssonia, jonka muumihahmojen elekieli on tarttunut omaan tekemiseeni. Muumihahmojen eleet ovat hillittyjä ja yksinkertaisia,

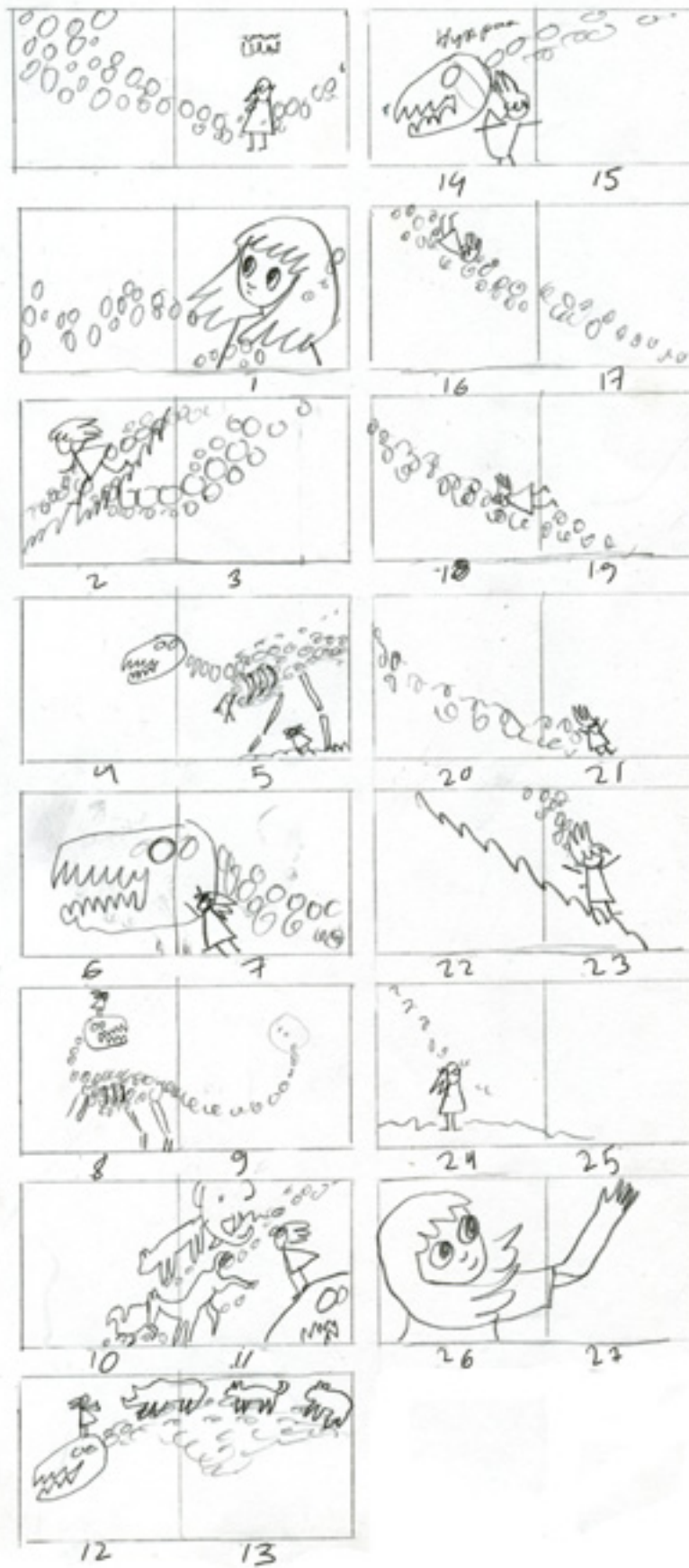
mutta paljonpuhuvia, sillä ne onnistuvat ilmaisemaan juuri sen tunteen, jonka kuvittaja on halunnut tuoda esille (kuva 3).

2.2 Tekniikka

Olen pitänyt itseäni perinteisten kuvitusmetodien ystävänä, mutta opinnäytetyötäni varten maalasin kuvat kokonaan Adobe Photoshop -ohjelmalla. Valitsin digitaalisen työskentelytavan siitä syystä, että minulla oli vain rajallisesti aikaa ja digitaalisesti kuvaa voi jatkaa ja korjata niin kauan kuin tarve vaatii. En luottanut siihen, että saisin perinteisin välinein aikaiseksi itseäni tyydyttävää jälkeä, sillä minulla ei olisi ollut aikaa tehdä samaa kuvaa alusta asti uudestaan joissakin tapauksissa jopa useaan otteeseen. Digitaalinen työskentelytapa antoi myös vapauden tehdä useita kuvia yhtä aikaa, jolloin esimerkiksi niiden sommitelmia saattoi helposti muokata yhteensopiviksi niin, että kahden tai useamman aukeaman välille syntyi jatkumo joko liikkeessä tai tarinankerronnassa.

Päädyin käyttämään Adobe Photoshop -ohjelmaa siitä syystä, että se on minulle entuudestaan tuttu ohjelma ja kuvitusten tekeminen sillä on teknisesti minulle helppoa. Jaoin kuvissa esiintyvät elementit omille layereilleen, eli tasoille, jolloin niitä ja niiden paikkaa oli helppo muokata ilman, että kuvan muut elementit kärsivät. Teksturoin kuvat itse tekemälläni laveeratulla vesiväripaperilla, sillä digitaalisesta työskentelytavasta huolimatta halusin kuviin häivähdyksen perinteisestä tekniikasta. Vesiväripaperitekstuurilla kolkoko ja muovinen digimaalausjälki muuttui lämpimämmäksi ja pehmeämmäksi.

Kuvitusten edetessä digitaalinen työskentelytapa osoittautui oikeaksi valinnaksi. Olin tehnyt kuvakäsikirjoituksen ennen kuvitusurakan aloittamista (kuva 4), mutta kesken kaiken minulle tuli uusia ideoita, jotka vaativat jo tekemieni kuvitusten muokkaamista. Joskus taas en ollut tyytyväinen luonnoksessa hyvältä näyttäneeseen sommitelmaan, kun kuva alkoi valmistua. Mikäli olisin siis tehnyt kuvitukset perinteisesti paperille, olisin joutunut uskollisesti noudattamaan kuvakäsikirjoitusta tai sitten tekemään kokonaan uudestaan niitä kuvia, jotka eivät enää istuneet uusien ideoiden muuttamiin kuvakerronnallisiin ratkaisuihin (kuva 5).

Kuva 4. Kuvakäsikirjoitus.

Kuva 5. Ensimmäisen luonnoksen sommitelma ei enää miellyttänytkään silmää.

2.3 Hahmot

Tarinan kertojaa ei ole kuvitettu ollenkaan. Pohjimmiltaan satu käy läpi tytön henkilökohtaisen kasvutapahtuman, jossa ei ole sijaa ulkopuolisille ihmisille. Voi kuitenkin ajatella, että tarinan kertoja käy mielessään tytön matkaa dinosaursluurangon kanssa tai katselee sitä ikään kuin ulkopuolisena sivustaseuraajana.

Tytön hahmoon käytin jo edellistä, hylkäämäni tarinaa varten tehtyä hahmodesignia (kuva 6). Hahmo on melko neutraali, sillä tarina itsessään ei kuvaile tytön ulkonäköä, eivätkä erikoiset yksityiskohdat tai liian persoonalliset piirteet olisi tuoneet kuvitukseen

Kuva 6. Tytön alkuperäinen hahmodesign.

mitään merkityksellistä sisältöä. Tytön mekko on kirkkaanpunainen, sillä halusin hänen kuitenkin toimivan katseenvangitsijana ja -ohjaajana. Punainen erottuu synkähköstä ja monokromaattisesta sävy maailmasta nostaten hahmon esille jopa niissä kuvissa, joissa tyttö on kuvattu kaukaa (kuva 7). Hatva kirjoittaa tutkimuksesta, jossa todettiin värin olevan selvästi katsetta ohjaava tekijä. Testihenkilöille näytettiin kuvia, jotka koostuivat neljästä kuviosta, joista yksi oli punainen. Se sai selkeästi eniten huomiota riippumatta siitä, missä paikassa se sijaitti. (Hatva 1993, 57.)

Dinosauriusluuranko voi lapsen mielestä olla pelottava, mutta satujen kautta lapsi voi turvallisesti käsitellä pelkojaan. (Hatva 2007, 55.) Katsoisin dinosauruksen luurangon edustavan turvallista kauhua, joka aktivoi lapsen pelontunteita, mutta ei kuitenkaan oikeasti satuta tai tee pahaa. Lapsi oppii, että kaikki, mikä pelottaa ei välttämättä ole vaaraksi - varsinkaan kuvat kirjoissa. Hatva kirjoittaa kokeesta, jossa kävi ilmi, että 8-11 vuotiaat lapset katselivat sekä ikäviä että mukavia kasvonilmeitä pidempään kuin neutraaleja. Tutkijat selittivät tätä siten, että lasten täytyy selviytyäkseen oppia käsittelemään sekä negatiivisia että positiivisia mielenliikutyksiä. Kyse ei ole siitä, mikä on miellyttävää, vaan siitä, mikä on mielenkiintoista (1993, 121).

Kuva 7. Tytön punainen mekko kiinnittää huomion jopa kauempaa katseltuna.

3 Kuvakerronta

3.1 Kuvien symboliikka

”Lapsi tarvitsee dokumentteja ajattelunsa rakentamiseen ja mielikuvituksen raaka-aineeksi. Kuvan voi myös orientoida lasta ymmärtämään sisältöä ja laajentaa ajattelua symbolisen esittämisen kautta.” (Hatva 1993, 116.) Perinteisessä satukirjakuvituksessa kuva poimii tekstistä olennaisia asioita, näyttää kerrotun tilanteen ja ruokkii tekstistä tulevia mielikuvia. Skenaarioiden kuvittaminen opinnäytetyöni tapauksessa olisi ollut hankalaa, sillä teksti ei kuvaile henkilöitä tai miljöötä lainkaan - näin ollen ainoaksi vaihtoehdoksi jäi keksiä kuvitukselle oma tarina, joka myötäilee tekstin kulkua oman narratiivinsa kautta. Hatva kirjoittaa, että taiteilijan on kuvittaessaan löydettävä esitystapa, joka parhaiten välittää annetun sisällön. Kuvitus voi toistaa täysin tekstiä, olla symbolinen tai se voi olla laajasti tekstiä rikastava, itsenäisesti kertova tarina. (1993, 134.)

Kuvaan maisemanvaihdoista maanpinnalta avaruuteen yksinkertaisella keinolla: maanpinnalla ollessa tausta on valkoinen ja avaruudessa musta (kuva 8). Kokeilin muitakin väri vaihtoehtoja ja aluksi avaruudessa räiskivät galaksit kaikissa spektrin sävyissä. Karsin sävy maailman kuitenkin muutamiin väreihin, sillä halusin lukijalle olevan täysin selvää, missä tytön sijainti milloinkin on. Vahva kontrasti erottaa maan ja avaruuden napakasti toisistaan. Tulin pohtineeksi, onko valkoinen ruohomatto ymmärrettävissä maaksi, mutta loppujen lopuksi päätin, ettei lukijan edes tarvitse tulkita maata ja avaruutta konkreettisesti. Ne voivat lukijan tulkinnan mukaan olla joko fyysisiä tai pelkästään metaforisia. Aira Huovisen mukaan varsinkin silloin kun satu saattaa pelottaa lasta kuvittajan on tarpeen etäännyttää tapahtumat reaali maailmasta. Silloin lapsi ei pohdi, voisivatko kuvakirjan tapahtumat sattua hänelle. (2003, 24.)

Kuvaan dinosauruksen luurankona, sillä se kertoo karua kieltään kuoleman lopullisuudesta ottaen kantaa tarinan luonnonsuojelulliseen teemaan: mikäli emme suojele ympäristöämme ja uhanalaisia eläimiä, kohta niistä ei ole jäljellä muita kuin luita - kuvainnollisesti ja kirjaimellisestikin. Dinosauruksen selästä laskeutuva sumu toimii polkuna elämän ja Sukupuutto-maailman välillä. Avaruuden halki matkaava dinosauruksen luuranko on ikään kuin tuonen lautturi, joka vie sukupuuttoon kuolleet lajit saavuttamattomiin manan majoille.

Kuva 8. Maa kuvataan valkoisena ja avaruus mustana.

Lähtiessään dinosaurusluurangon kanssa kohti Sukupuuton maailmaa kuljetaan koko ajan vasemmalle. Kun tyttö päättää hypätä kyydistä takaisin maan pinnalle, myös liike muuttuu kulkemaan oikealle. Yleensä kuvakirjoissa oikealle suuntautunut liike tarkoittaa, että mennään kohti seikkailua ja vasemmalle kuljettaessa matka on kotiin (Niemelä 2003, 66). Itse en kuvitustilanteessa tullut pohtineeksi liikesuunnan mahdollista tarkoitusta, mutta voidaan ajatella, että lähtiessään kohti Sukupuutto-maailmaa tyttö kuvittelee

menevänsä kotiin jo tunnetun menneisyyden ja dinosaurusten luo. Maanpinnalle takaisin hyppääminen on kuin hyppy tuntemattomaan, tutkimattomaan tulevaisuuteen - eli seikkailuun.

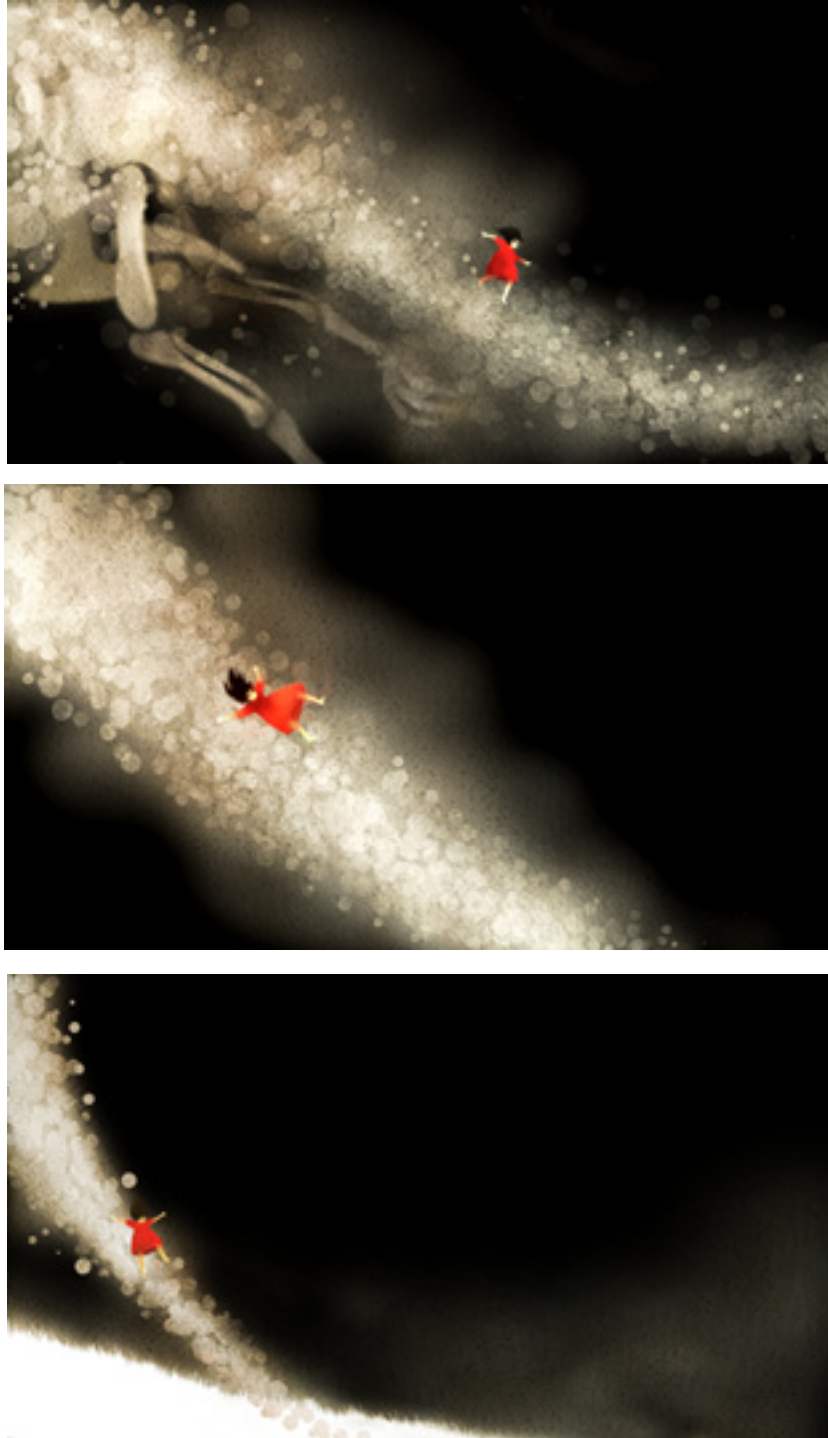
”Vastaanottajan kuvanlukutaito on kuitenkin edellytys oikean tulkinnan löytymiselle, jos kuvaa ei täsmennetä tekstillä.” (Hatva 1993, 134). Kuvitusten symboliikan ei ole pakollista avautua lukijalle, jotta tarina tulisi ymmärretyksi, mutta halusin sisällyttää tarkoituksen kuvituksen eri elementteihin, mikäli joku niitä haluaisi tulkita. En kuitenkaan halua, että kuvia ja tarinaa voisi tulkita vain yhdellä tapaa, vaan annan mielelläni lukijan mielikuvitukselle liikkumavaraa. Bettelheim ihmetteleekin, kuinka eri tavalla eri ihmiset voivat tulkita satuja: esimerkiksi Punahilkkan joutumista suden vatsaan voidaan pitää vertauskuvana siitä, kuinka yö nielee päivän, kuu pimentää auringon, jumala nielaisee sille tarkoitetun uhrin, ja niin edelleen. (1998, 21.) Olisi siis hölmöä edes olettaa, että opinnäytetyötäni varten tekemä satu sisältäisi vain valmiiksi pureskelemiani metaforia.

En myöskään oleta, että kuvitusten metaforinen luonne paljastuisi ensimmäisellä lukukerralla, vaan toivon, että kirjaan voi palata aina uudelleen ja löytää uusia merkityksiä eri lukukertojen jälkeen. Kuten sanottua, kuvakirja saa merkityksensä ja vaikutuksensa vasta lukutilanteessa ja sen merkitys laajenee ajan, paikan, vastaanottajan ja välittäjän myötä (Vaijärvi 2007, 28).

3.2 Kuvakerronnan ongelmia

Kuvitusteni keskinäinen suhde on melko sarjakuvamainen niin, että aukeaman tapahtumat ovat selkeästi jatkuvat seuraavalla (kuva 9). Samat elementit esiintyvät suurimassa osassa kuvituksista värimaailmankin pysyessä melko yllätyksettömänä. Pohdin pitkään, oliko tällainen vahvasti selkeään narratiiviin pohjautuva ratkaisu loppujen lopuksi puuduttava ja tylsä. Minua harmitti, että jokainen kuva ei voinut olla taideteos yksinään, vaan jotkin kuvat vaativat vähäeleisempää kerrontaa, jotta narratiivi pysyisi ehjänä. ”Vaikka yksi kuva olisikin vaikuttava, se ei riitä. Tarkoitus on luoda jatkumo kuvien välille ja saada lukija selaamaan kirjaa eteenpäin.” (Huovinen, Nikolajeva, 2003, 26.)

Lastenkirjoissa yllättävän usein kuvitetaan esimerkiksi vain yhtä tilaa, henkilöä tai asiaa, jolloin ainoa muuttuva asia kuvassa voi olla tunnelma, värimaailma, perspektiivi, henki-

Kuva 9. Mäenlasku dinosauruksen häntää pitkin takaisin maanpinnalle tapahtuu sarjakuvamaisesti.

löiden asennot tai muut seikat, jotka tuovat samaan tilanteeseen jonkin erottavan tekijän. Esimerkiksi Anthony Brownen kirjassa *Martti murehtija* (2006) pikkupoika Martti ei saa unta murehtimiseltaan, ja kuvitukset koostuvatkin pääosin Martista makaamassa

Kuva 10. Kuvan tunnelma vaihtuu tekniikanvaihdoksen myötä.

sängyssään. Vaihtelua kuviin tuovat Martin kuvitelmat huolestuttavista asioista sekä kuvitustekniikan muutokset: Martin murehtiessa kuvat ovat synkkiä lyijykynä- ja mustetöitä, kun taas vanhempien antama lohtu on kuvitettu kirkkain vesivärein (kuva 10). Saman kirjailijan toisessa teoksessa *Minun äitini* (2005) äiti toistuu joka kuvituksessa aina edestä kuvattuna ainoastaan muuttaen miljöötään tai asuaan, pysyen kuitenkin selkeästi pääosassa (Kuva 11).

Kuva 11. Äiti säilyy pääosassa ympäristönvaihdoksesta huolimatta.

Vaikka tytön tuliaiseksi saama korallinpala on tarinan keskeisin elementti, en katsonut tarpeelliseksi kuvittaa sitä mukaan tarinaan. Koska kuva ja teksti lähestyvät samaa aihetta eri tavoilla, olisi tytön kädessä pitelemä valkoinen, epämääräisen oloinen kappale aiheuttanut enemmän hämmennystä kuin tuonut kahta narratiivia lähemmäs toisiaan: teksti olisi kenties selittänyt lukijalle kyseessä olevan korallinpalanen, mutta katselemalla

pelkästään kuvakerronnan luomaa tarinaa olisi valkoisen kappaleen merkitys jäänyt hämärän peittoon. Kuten Hatva toteaa, pienille lapsille tyypillinen kuvan tutkiminen yksityiskohdasta toiseen voi vaikeuttaa kokonaisuuden ymmärtämistä. (1993, 121.) En halunnut hämmentää lukijaa entisestään - varsinkin siksi, että pienemmät, vielä lukutaidottomat lapset olisivat varmimmin niitä, jotka tutkisivat vain kuvitusten tuottamaa tarinaa.

Olin myös sitä mieltä, että minun oli pidettävä kuvitusten syy-seuraussuhteet hyvin selkeinä, jotta niiden kertoma tarina säilyisi ymmärrettävänä. Lukija ei saisi hämmentyä siitä, etteivät kuvitukset näytä suoraan sitä, mitä tekstissä tapahtuu. Selkeä tarinankaari saa hänet ymmärtämään, ettei kuvien tarkoituskaan ole kuvittaa tekstiä sellaisenaan, vaan tukea luettua narratiivia.

3.3 Kuvan ja sadun rinnakkaiselo

Vaikka kirjoitetun sadun ja kuvien kertoman tarinan välillä ei ehkä kontekstista irrotettaessa voi nähdä yhteyttä, on niiden narratiivi lopulta sama: tyttö haikailee maapallolta kadonneiden olentojen perään niin paljon, että on valmis lähtemään dinosaurusten luomaan Sukupuutto-nimiseen maailmaan. Hän huomaa kuitenkin lopulta, että vaellus Sukupuuttoon on mahdottoman pitkä, eikä sen kulkeminen ole mikään meriitti; niin kuin eivät ole sinne menneet eläimetkään sen ihmeellisempiä kuin ne, jotka ovat vielä elossa. Hän huomaa, että maapallolla on vielä paljon lajeja sukupuuton partaalla ja ymmärtää, että hänen on hypättävä pois dinosauruksen kyydistä ja tultava takaisin maanpinnalle auttaakseen uhanalaisia lajeja selviytymään elossa.

Kuten edellä totesin, kuvitus ja satu kertovat saman tarinan kahden eri narratiivin kautta ja toisistaan erotettaessa niiden yhtäläisyydet eivät ole herkästi löydettävissä. Pureudun nyt yksityiskohtaisemmin niihin asioihin, jotka linkittävät itse sadun, eli kirjoitetun tarinan ja kuvitusten kertoman tarinan toisiinsa. Perustelen siis sen, miksi ne kertovat loppujen lopuksi täysin saman tarinan.

Kirjan ensimmäisillä sivuilla päähenkilö, tyttö, esitellään hienovaraisesti. Jo päätittelisivulta asti on selvää, että tyttö on kirjassa tärkeässä roolissa. Kun tarina alkaa, lukijalle ei jää epäselväksi, että kuvituksissa esiintyvä tyttö on tarinan keskeisin hahmo. Valtava dinosauruksen luuranko esiintyy ensimmäisen kerran aukeamalla, jossa kerrotaan tytön

kiinnostuneen kaikista eniten sellaisista asioista, joihin liittyy menneisyyden tai tutkimattomuuden mysteeri: dinosauruksen luuranko on siis tämä mysteeri materialisoituneena.

Seuraavilla parilla sivulla näytetään, kuinka tyttö lähtee dinosauruksen luurangon mukana kohti Sukupuutto-maailmaa ja samaan aikaan teksti käsittelee tytön pettymystä naapuriinsa. Kuvituksissa esiintyvä pako avaruuteen voidaan nähdä reaktiona valtavaan pettymykseen, metaforana sille, miten tavoittamattomaksi ihminen muuttuu saatuaan tietoonsa häneen kohdistuneen valheen.

Selkein yhtäläisyys esiintyy aukeamalla, jossa tyttö katselee sukupuuttoon kuolleiden eläinten ohijuoksua (kuva 12). Kuvassa eläimet ovat jo juosseet dinosauruluurangon ohi ja ovat täysin tytön ulottumattomissa, aivan kuten tekstissäkin kerrotaan eläinten jo olevan sukupuuttoon kuolleita. Myös seuraavalla aukeamalla yhtäläisyydet tekstikerronnan ja kuvan välillä ovat selvät: tekstissä tyttö miettii, voivatko eläimet vielä kuolla sukupuuttoon ja kuva näyttää, kuinka uhanalaiset eläimet juoksevat dinosauruluurangon perässä kohti Sukupuutto-maailmaa. Tyttö on nostanut kätensä torjuvaan stop-eleeseen, ihan niin kuin hän ei tekstissäkään halua, että vielä elossa olevat eläinlajit häviäisivät lopullisesti maapallolta. Hän yrittää pysäyttää eläinten matkan kohti Sukupuuttoa asettamalla itse poikkiteloin niiden tielle.

Kuva 12. Sukupuuttoon kuolleet eläimet ovat jo tytön tavoittamattomissa. Kuvassa taitto vielä kokeiluvaiheessa.

Kun satu kertoo tytön ymmärtävän, että eläinlajeja katoaa yhä maapalloilta, tyttö hyppää kuvituksessa pois dinosaurusluurangon kyydistä ja laskeutuu takaisin maanpinnalle. Kuvitusten takana on ajatus, että tyttö lopettaa jo hävinneiden eläinlajien perään haikailun. Kun hän kirjoitetussa tarinassa ymmärtää, että jotain on vielä tehtävissä uhanalaisten eläinten pelastamiseksi, hän hyppää kuvituksissa takaisin maanpinnalle, eli sinne, missä nämä vaarassa olevat lajit vielä ovat.

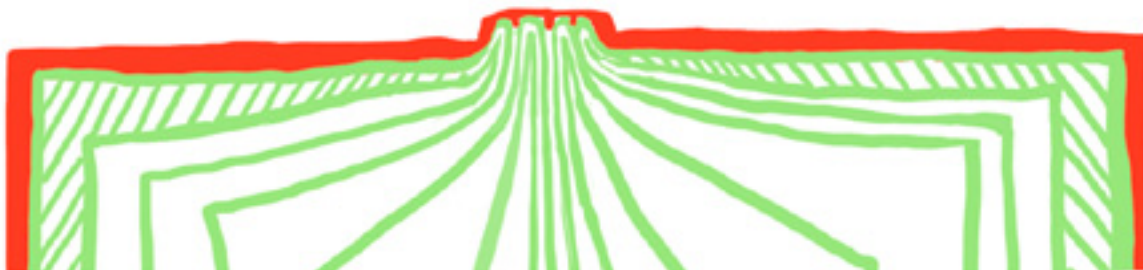
Viimeisellä aukeamalla tyttö heiluttaa hyvästejä dinosauruksen luurangolle hymyssä suin: hän on hyväksynyt sen, että jo sukupuuttoon kuolleet eläimet ovat kaiken avun ulkopuolella, mutta hän saattaa muistella niitä hyvillä mielin.

Myös taustan värillä on merkityksensä. Tytön ollessa maanpinnalla valkoinen tausta viestii tytön mielialan olevan hyvä: hän on saanut lahjaksi haluamansa dinosauruksen luun. Totuuden selvittyä tyttö alkaa murehtia ja epäillä; tausta muuttuu mustaksi avaruudeksi. Maisema muuttuu taas valkoiseksi, kun tyttö pääsee sinuiksi sen kanssa, ettei koskaan tule näkemään sukupuuttoon kuolleita lajeja, mutta pystyy vielä kenties pysäyttämään uhanalaisten lajien häviämisen.

4 Taitto ja typografia

4.1 Sidosasu

Kirjan sivumääräksi tuli 32 sivua ja sivukooksi 200 mm x 220 mm. Näin sivuarkit pystytettiin leikkaamaan standardi A3-koosta leikkuuvaroineen. Tutkiskeltuani lastenkirjojen sidontaa tulin todenneeksi, että usein 32 sivuinen kirja koostuu kahdesta neljän arkin tai

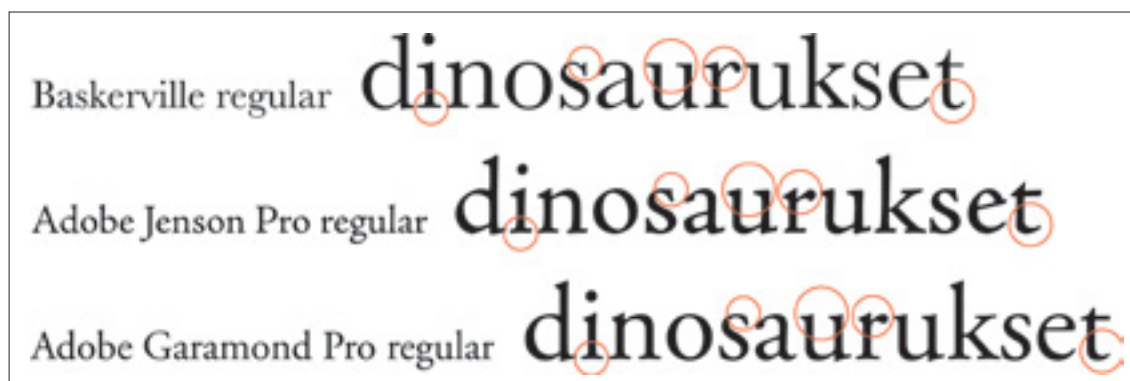
Kuva 13. Kuva havainnollistaa, kuinka neljä kahden arkin nippua on sidottu. Poikkiviivoilla merkityt sivut on liimattu kansiin kiinni.

neljästä kahden arkin lankasidotusta nipusta, joista ensimmäisen aukeaman vasen ja viimeisen aukeaman oikea sivu on liimattu kansiin kiinni (kuva 13). Tällä tavalla on sidottu esimerkiksi Raija Siekkisen kirjoittama ja Hannu Tainan kuvittama Herra Kuningas. Tällä tavoin suunnittelin myös oman kirjani sidottavaksi.

Ihanteellisessa tilanteessa kirja painettaisiin luonnonvalkealle, hieman karkealle päällystämättömälle paperille, jotta kuvitusten vesivärimäinen tekstuuri pääsisi oikeuksiinsa. Päällystämättömiä papereita on pintatekstuuriltaan useita ja ne saavat värit toistumaan pehmeinä. (Toro 1999, 97.) Liian karkea paperi saattaisi kuitenkin haitata negatiivitekstin toistumista selkeänä. Nelivärikuvituksia sisältäviin kirjoihin suositellaan tosin käytettäväksi useaan kertaan päällystettyä paperia, joka on mattapintaista. (Toro 1999, 101.)

4.2 Kirjasinvalinnat

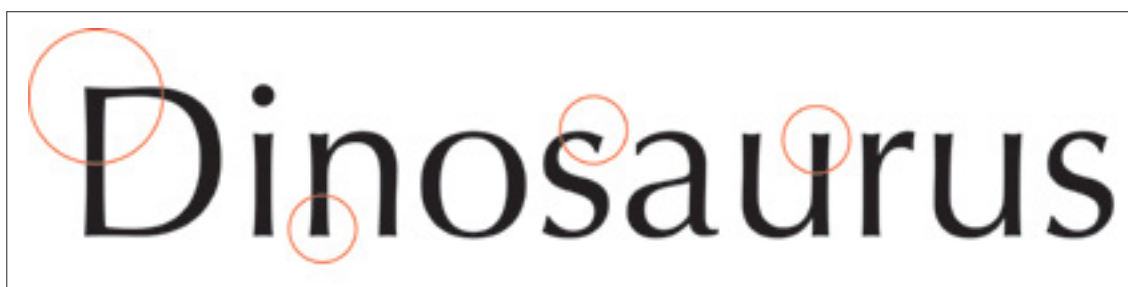
Kirjan leipätekstifontiksi valitsin Adobe Jenson Pron ja sitä tukevaksi anfang- ja otsikofontiksi Optiman. Optima on humanistinen groteski, joten se sopii hyvin käytettäväksi renesanssiantikvan, kuten Adobe Jenson Pron kanssa (Itkonen 2012, 62). Leipätekstin pistekoko on 12, sillä pienempi leipäteksti olisi voinut olla hankalaa hahmottaa nuorelle lukijalle. Rivinväli on 15,5, jolloin negatiivina esiintyvä tekstipalsta pääsee hengittämään. Marginaalit ovat leveät, sillä harvahko rivinväli vaatii ympärilleen tilaa, jottei teksti näyttäisi pyrkivän sivujen reunoista yli. Rivin pituus on noin 60 merkkiä, sillä silmän tottumusten perusteella ihanteelliseksi merkkimääräksi on arvioitu 55-60 merkkiä. (Itkonen 2012, 92-93.)

Kuva 14. Adobe Jenson Pron päätteet ovat hivenen orgaanisempia kuin Baskervillen tai Adobe Garamond Pron.

Kuva 15. Minion Pro on on Adobe Jenson Prota x-korkeudeltaan kookkaampi, mutta Adobe Jenson Pron taipuisuus tekee siitä hengittävämmän ja elävämmän.

Kuva 16. Optiman hienoisesti levenevät päätteet tekevät siitä muotokieleltään luumaisen.

”Tärkeää ei siis ole vain se, mitä kirjoitetaan, vaan myös se, miltä kirjoitus näyttää. Tyyleillä ja kirjaintyypeillä voidaan tukea tekstin sanomaa tai tuottaa siihen täysin uusia piirteitä ja jopa tehdä viestin sanomasta ristiriitainen.” (Brusila 2002, 84.) Suurin osa leipätekstistä esiintyy negatiivisena, valkoisena mustalla, ja minulla oli epäilykseni siitä, pysyykö Jenson Pro luettavana. Kokeilin juoksupätkä tekstin muillakin fonteilla, mutta Jenson pysyi suosikkini, sillä se on päätteistään taipuisampi ja hivenen paksumpi kuin Adobe Garamond Pro tai perinteinen satukirjafontti Baskerville. Taipuisat ja paksuhkot päätteet ovat muotokieleltään luumaisia ja ne tuovat tekstipalstaan orgaanista tunnelmaa (kuva 14). Adobe Jenson Pro on myös kevyempi ja hengittävämpi kuin muutoin hyvin negatiivina toimiva, suurikokoinen Minion Pro (kuva 15). Myös anfang- ja otsikkofonttina toimiva Optima muistuttaa muotokieleltään luuta levenevine päätteineen, joten se oli selkeä valinta linkiksi kuvitusten ja tekstin välille (kuva 16).

4.3 Taitto

Olin huolissani siitä, miten saisin tekstin samanarvoiseen asemaan kuvitusten kanssa. Kuvat itsessään ovat hyvin voimakkaista ja pelkäsin, että teksti jää kuvatekstin omaiseksi, huomiota herättämättömäksi palstaksi, joka enemmän häiritsee aukeaman kokonaisnäkymää kuin täydentää sitä. Ensin koetin asetella tekstin kuvien muotokieltä tukevan pallon sisään, ikään kuin se olisi osa kuvissa esiintyvää ”pallosumua”. Ratkaisu oli kuitenkin liian päälle liimatunoloinen ja tarramainen (kuva 17). Seuraavaksi ajattelin korostaa anfangia laittamalla sen taustalle samanlaista sumua kuin kuvituksissa. Ratkaisu oli toimivampi kuin istuttaa koko teksti pallon sisään, mutta edelleen yritys tuoda kuvituksellisuutta tekstipalstaan enemmän vieroitti tekstiä ja kuvaa toisistaan kuin teki niistä yhtenäistä kokonaisuutta. Lopulta päätin, että tekstipalsta saa oman selkeän ja ryhdikkään raamin, jonka sisällä sen sijainti muuttuu kuvan tarpeiden mukaan. Ratkaisu erottaa kuvan ja tekstin toisistaan, mutta molemmilla on kuitenkin selkeästi oma paikansa. Teksti ikään kuin leijuu kuvan edessä luoden aukeamalle syvyyttä ja tukien avaruudellista teemaa.

Ongelmaksi kuitenkin muodostui tekstipalstan tönköys. Tasapalstaan, keskelle sivua juoksutettu teksti oli kyllä ryhdikäs, mutta kuvakirjaan sopimattomasti hyvin eloton (kuva 18) Jan Tschichold toteaaakin, että keskiakseliin perustuva sommittelu on ennalta mää-

Kuva 17. Palloon sijoitettu tekstipalsta on liian tarramainen.

Tytöä kiehtoi se, mihin liittyi menneisyyden tai tutkimattomuuden mysteerit, tosin usein hän ymmärsi asiat omalla tavallaan. Hänen puheissaan toistui aika ajoin tihhentsäinen maailma nimeltä Sukupuutto, jonne dinosaukukset olivat kuollessaan markeenneer saunella asteroidilla. Maapalolle ne olivat jättäneet vain laira muisroiksi itsestään. Minä rykkäsin ajatella samoin.

Kuva 18. Tasapalsta on liian eloton ja jäykkä lasten kuvakirjaan.

Kohta naapurini kulmat kuitenkin kurtistuivat kuin syyllisyydestä ja hän sanoi yhä tahrovansa oikean dinosaukusten luun. Hän oli kerran nähnyt, kun televisiossa nainen oli silittänyt kivitynnyttä selkänikamaa. Olin valheestani velkaa, joten lupasin häkeä sellaisen hänelle.

Vaikka asteroidilla markani taitaen.

Kuva 19. Liehu väistää kuvaa.

rätty ja eloton. (2002, 35.) Olin kokeillut juoksuttaa tekstin liehuuna kuten kuvakirjoissa yleensä on tapana, mutta se vaikutti kovin heikolta voimakkaiden kuvien rinnalla.

Lopulta päädyin vaihtamaan tasapalstan takaisin liehuun, sillä elottomuus vaivasi minua enemmän kuin mahdollinen heikkous - kyseessä kun on lastenkirja, ei väkinäisen jä-mäkkä tekstipalsta ainakaan houkuttele nuorta lukijaa uppoutumaan sadun maailmaan.

Jari Laarnin mukaan oikean marginaalin tasaaminen hidastaa jonkin verran heikompia lukijoita (2002, 141). Vahvistaakseni tekstipalstan huomioarvoa käytän joka sivulla tekstipalstan alussa anfangia. Tekstipalsta ei juuri huomioi kuvitusta, mutta muutaman aukeaman tapauksessa liehu väistää kuvaa (kuva 19).

Koetin juoksuttaa tekstin myös vapaammin, mutta en löytänyt leikkisämmälle typografialle johdonmukaista kaavaa. Tekstissä itsessään ei ole esimerkiksi tarinaa rytmittäviä lausehduksia tai muita kokeilevammalle typografialle otollisia rakenteellisia osioita. Lisäksi katsoin, että tarinan hienovarainen, hiljainen luonne vaatii sen, että tekstipalstat pysyvät levollisina omilla paikoillaan.

5 Yhteenveto

Sirpaleisesta lähtökohdasta huolimatta sain aikaiseksi johdonmukaisen teoksen - vieläpä kahdella tavalla. Teksti ja kuvitus eivät täysin peilaa toisiaan vaan kertovat kaksi itsenäistä tarinaa, mutta tukevat ja täydentävät silti toisiaan. Pystyin perustelevaan tekemäni ratkaisut niin kuvituksen kuin taiton ja kirjasinvalintojenkin suhteen niin, että jälkepäin tarkasteltuna voin sanoa opinnäytetyöni olevan ehjä kokonaisuus.

Satukirjan kirjoittaminen, kuvittaminen ja taittaminen oli hyvää harjoitusta tulevaisuuden varalle, sillä työ samankaltaisten projektien parissa kiinnostaa. Nyt tiedän, että pystyn suhteellisen lyhyessä ajassa valmistamaan oikeaoppisen painovalmiin tuotteen, ja mielestäni keventää se, ettei minun tulevaisuuden projekteissa luultavasti tarvitse olla vastuussa satukirjan jokaisesta osa-alueesta.

Sukellus sadun maailmaan oli mieltä avartava kokemus ja se rikastutti mielikuvitustani niin kirjoittaja kuin kuvittajanakin. Olen ollut pitkään laiska kaikenlaisen taiteellisen tekemisen suhteen ja itsensä pakottaminen näihin aktiviteetteihin purki padon jos toisenkin. Pelkäsin kirjoittamani sadun olevan vaikeaselkoinen, mutta saamani palautteen perusteella lukijat ymmärsivät sen juuri niin kuin olisin halunnutkin ja olenkin ajatellut kokeilla siipiäni tarinankertojana vielä uudestaan.

Opinnäytetyönäni tekemän satukirjan tulevaisuus on vielä avoinna, mutta ajattelin ainakin ensin teettää siitä muutaman kopion digipainossa muistoksi itselleni ja muutamalle läheiselle. Tulevaisuudessa saatan tarjota kirjaa myös kustantajalle.

Lähteet

Bettelheim, Bruno 1998. Satujen Lumous. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Browne, Anthony 2006. Martti Murehtija. Helsinki: Lasten Keskus.

Browne, Anthony 2005. Minun äitini. Helsinki: Lasten Keskus.

Brusila, Riitta 2002. Kohti nykypäivän typografiaa. Brusila, Riitta (toim.) 2002. Typografia. Kieltä vai visuaalisuutta. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö. 81-115.

Hatva, Anja 1993. Kuvittaminen. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Hatva, Anja 2007. Lapsen visuaaliset tunteet. Vaijärvi, Kari (toim). Lapsi ja kuvantekijä. Helsinki: Cultura Oy. 50-58.

Huovinen, Aira. Yksi kuva, tuhat sanaa? Satukuvan merkitys lapselle. 2003. Ylimartimo, Sisko ja Brusila, Riitta (toim.) 2003. Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia. Kuvittaen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Itkonen, Markus 2012. Typografian käsikirja. Helsinki: RPS-yhtiöt.

Kylänpää, Riitta 2012. Kirsi Kunnas - satutäti lausuu rakastettuja lastenloruja videolla. Suomen Kuvalehti. [<http://suomenkuvalehti.fi>] Luettavissa osoitteessa <<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kulttuuri/kirsi-kunnas-satutati-lausuu-rakastettuja-lastenloruja-videolla>> (luettu 10.04.2013)

Lindeberg, Aleksander 2008. Venäläisiä kansansatuja. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Niemelä, Jaana 2003. Informatiivinen kuva ja kuvallinen informaatio. Ylimartimo, Sisko ja Brusila, Riitta (toim.) 2003. Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia. Kuvittaen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino. 54-70.

Omaheimo, Jussi 2010. Suomalaisen sadun kulttuurifilosofiaa. Kolu, Kaarina (toim.)
Suomalainen satu 2 2010. Helsinki: BTJ Kustannus. 25-41.

Siekinen, Raija & Taina, Hannu 1986. Herra Kuningas. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö
Otava.

Toro, Milla 1999. DTP & painotyö. Käytännön opas painotuotteiden tekijöille ja tilaajille.
Helsinki: Infoviestintä Oy.

Tschichold, Jan 2002. Uusi typografia. Brusila, Riitta (toim.) 2002. Typografia. Kieltä vai
visuaalisuutta. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö. 15-50.

Vaijärvi, Kari 2007. Lapsi ja kuvantekijä. Helsinki: Cultura Oy.

Kuvalähteet

Kuva 1. Yoshida Yoshitsugin paperinukkemainen hahmo hohtaa taianomaisesti öisessä kaupunkikuvassa. Lähde: <<http://sekitou.sub.jp/image.htm>>

Kuvat 2. Aleksander Lindebergin kuvituksissa syvyys tulee esille hienovaraisesti. Kuva ei näytä litteältä, vaikka esimerkiksi kaikki hahmot ovat väritykseltään samanarvoisia. Mitä kauemmas kuvassa mennään, sitä vähemmäksi käyvät yksityiskohdat ja tämä luo kuvan syvyysvaikutelman. Lähde: Lindeberg, Aleksander 2008. Venäläisiä kansansatuja. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kuva 3. Muumihahmojen hienovaraiset eleet ja ilmeet tuovat esille hahmojen persoonallisuuden. Lähde: Jansson, Tove & Malila, Sami 2002. Muumilaakson neljä vuodenaikaa. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kuva 10. Kuvan tunnelma vaihtuu tekniikanvaihdoksen myötä. Lähde: Browne, Anthony 2006. Martti Murehtija. Helsinki: Lasten Keskus.

Kuva 11. Äiti säilyy pääosassa ympäristönvaihdoksesta huolimatta. Lähde: Browne, Anthony 2005. Minun äitini. Helsinki: Lasten Keskus.